

RESIDENCE IN ISRAEL: NAVIGATING THE BAYIT AND THE SHALOM BAYIT

1. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

מתני'. הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים.

הכל מעלין... לאתויי מאי? לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה.

הכל מעלין לירושלים לאתויי מאי? לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין לאתויי מאי? לאתויי אפי' מנוה הרעה לנוה היפה,

ת"ר: הוא אומר לעלות, והיא אומרת שלא לעלות - כופין אותה לעלות, ואם לאו - תצא בלא כתובה, היא אומרת לעלות, והוא אומר שלא לעלות - כופין אותו לעלות, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת, והוא אומר שלא לצאת - כופין אותה שלא לצאת, ואם לאו - תצא בלא כתובה; הוא אומר לצאת, והיא אומרת שלא לצאת - כופין אותו שלא לצאת, ואם לאו - יוציא ויתן כתובה.

2. רש"י מסכת כתובות דף קי עמוד ב

מתני'. הכל מעלין - את כל בני ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושלים
אחד האנשים ואחד הנשים - אף האשה כופה את בעלה לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא ויתן כתובה

3. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת כתובות פרק יג

הוא רוצה לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות
הוא רוצה לעלות לירושלם והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות
הוא רוצה לצאת לח"ל והיא אינה רוצה אין כופין אותה לצאת היא רוצה לצאת והוא אינו רוצה כופין אותה שלא לצאת:

4. שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין סימן צב (עח)

ואשר שאלתם על ראובן האומר לעלות לארץ ישראל ולא אשתו אומרת שלא לעלות.
הלא ידעתם דבהא אמרינן בפרק בתרא דכתובות [קי, ב] תצא בלא כתובה. ועל כי ראיתי יש בני אדם חולקים בין בזמן הבית בין בזמן הזה ואומרים דההוא דכתובות הני מילי בזמן הבית אבל עכשיו לא. צריך אני לבאר דאין לחלק בזה, דהא אמרינן בירושלמי בשילהי מסכת כתובות [פי"ג הי"א] הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות, היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופים אותו לעלות וכו'. וקשיא לן והא תניא בפרק בתרא דכתובות [שם] דכופים תרוייהו או אותו או אותה איזה מהם שמעכב. אלא נראה לי דברייתא דכתובות בזמן שישראל שרויין על אדמתן וההוא דירושלמי בזמן הזה, ואפילו הכי היכא דהוא אומר לעלות והיא אינה רוצה, קאמר דכופין אותה לעלות ואם לא תצא בכתובה, דבזה יפה כח הבעל מכח האשה

5. רא"ש מסכת כתובות פרק יג

וההיא דירושלמי דפליג אנגרא דידן דקאמר אין כופין האיש לעלות אחר האשה לארץ ישראל ולירושלים פירש רבינו מאיר (כ) דאיירי בזמן הזה ומשנתינו נישנית בזמן הבית:

6. שיירי קרבן מסכת כתובות פרק יג

היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות. כתב הר"מ שהיא פליג אבבלי דקתני התם היא אומרת לעלות והוא אינו רוצה כופין אותו ואם לאו יוציא ויתן כתובה ופירש דירושלמי איירי בזמן הזה ומתני' דקתני כופין איירי בזמן הבית. וכתב הטור אה"ע סי' ע"ה ואין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותה ע"כ. ולפמ"ש בקונטרס לק"מ דהא דקאמר בבבלי כופין היינו או שיעלה או שיוציא ויתן כתובה ובירוש' קאמר אין כופין היינו שאין כופין אותו להפסיד משלו כמו שכופין את האשה שתצא בלא כתובה נמצא ששני התלמודים שוין:

7. תוספות מסכת כתובות דף קי עמוד ב

הוא אומר לעלות כו' - אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהם.

8. שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין - הערות סימן צב (עח)

ראה תוס' כתובות קי, ב (ד"ה הוא) שכתבו שבזמן הזה שיש סכנת דרכים אינו יכול לכופה לעלות. ובשם רבינו חיים כתבו שבזמן הזה אין מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצוות התלויות בארץ וכמה עונשים שאין אנו יכולים להזהר בהם ולעמוד עליהם (ומדברי ההגהות מרדכי שם סי' שיג נראה שכל דברי התוס' הם מתשובת רבינו חיים כהן עי"ש

9. מרדכי מסכת כתובות הגהות מרדכי פרק שני דייני

[רמז שיג] הוא אומר לעלות כו' כתב רבינו חיים כהן בתשובה דהני מילי בימיהם שהיה שלום בדרכים אבל עכשיו שהדרכים משובשים אינו יכול לכופה דהוה ליה כמו חפץ להוליכה למקום גדודי חיות ולסטים ואפילו אם יעמיד לה ערבים מגוף וממון

10. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף כח עמוד א

ת"ש: היא נדחית מפניו; במאי עסקינן? אילימא בחצר שלו, פשיטא! ואלא בחצר שלה, והתניא: אם היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה! אלא לאו כי האי גוונא. דלמא דאגיר מיגר. מאי הוי עלה? ת"ש: הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר. ואמר רב: טלטולי דגברא קשין מדאיתתא.

11. תשב"ץ חלק ג

ענין רא

וצריך לדקדק מה קדושה נשארה לירושלים לענין חיוב מצות משאר א"י שיהיו מעלין מא"י לירושלים שהי' נרא' שאם בטלה קדושת א"י שהוא הדין שבטלה קדושת ירושלים ... ומשמע דאיכא לחלק בין קדושת הארץ לקדושת הבית וירושלים דקדוש' הארץ בטלה וקדושת חומת העיר וקדוש' מקדש לא בטלה והנכנס שם היום חייב כרת...

והדבר העולה לנו להלכה הוא שקדושת הארץ כלה בטלה מן התור' ואינן חייבין בתרומה ומעשרות ובשאר חובת הקרקע אלא מדרבנן ... וקדושת העיר לא בטלה לענין דברים שנאמרו בירושלים

ב. לירושלם ואר"י דין עיר וארץ מולדת, ובתוקף יותר חוקי :

(א) ולכן הנלעג"ד לומר שפה אנו דנים לא כלל משום המצוה או השבח של ישיבת אר"י וירושלם, אלא משום שאר"י וירושלם היא ארץ ועיר מולדתנו, כדכתיב ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, וכופין לעלות לשם כשם שכופין לעלות לעירו וארץ מגורתו, וכדין התוספתא : אם הי' מיהודא וארס אשה בגליל כופין אותה לצאת ליהודא שע"מ כן נשאה, וכ' הרמב"ם (אישות פי"ג ט"ז י"ז) ובטוש"ע (א"ע ע"ה) שבכל הארצות הדין כן שע"מ כן נשאה שתדור עמו במדינתו בזמן שירצה לחזור לשם אעפ"י שלא התנה אתה שתדור עמו בעירו וארצו, והוא הדבר לענ"ד בנוגע לשוב מחו"ל לאר"י ומאר"י לירושלם שיש בזו דין ארצו ועירו, או שבשביל חשיבות ישובה נתנו לה חכמים דין ארץ מגורתו, אז משום שהלא היא ארצנו המקורית והעולמית ותמיד אנו מיחלים מצפים ומתפללים לשוב אלי, ולפיכך כל גשואי ישראל ע"מ כן מתקשרים שבכ"ז שירצו לשוב אלי' הר"ז חזרה אל עיר וארץ המולדת. וכן מורה גם לשון הרמב"ם והטוש"ע, בתחלה כתבו : כל הישוב ארצות ארצות הוא כו' ומי שהוא מארץ אחת ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה שתצא עמו לארצו ואם לאו תצא בלא כתובה, ואחרי גמרם פרטי דין זה — סיימו : בד"א מחו"ל לחו"ל או מאר"י לאר"י אבל מחו"ל לאר"י כופין אותה כו' אמר האיש לעלות כו' אמרה היא לעלות כו' שהכל מעלין לאר"י כו' הכל מעלין לירושלם כו'. ובזה ניתא הכל, ואפי' לרב יהודא האומר עובר בעשה לא נשתנה הדין בנוגע לגשואין שע"מ כן נשאו לשוב לארץ המולדת בזמן שירצו.

חאה"ע

ישכיל

הישוע ונתקדו כולם לירושלים העתיקה, דנים אותם
ירושלים העתיקה, בכל הדינים והתקנות הנ"ל, אף שבאמת
חין להם אותה הקדושה של עיר העתיקה, מכיון שסו"ם
נעפלים אליה, מכיון שכל הקרב אל הקודש הוא יותר קדוש
מהרחוק, פשוט שירושלים החדשה הקרויה לירושלים
העתיקה יותר משאר הערים צ"ל הרי מעולות בקדושה
יותר משאר הערים צ"ל, וכיון שכן ודאי דנים זה אותה
ההגנה של הכנ מענין מא"י לירושם (אה"ע סי' ע"ה ס"ד)

14. הרב יהודה הרצל הנקין ז"ל

... שדין "הכל מעלין לארץ ישראל ולירושלים" הוא תקנת חז"ל כדי להרבות בהן אוכלוסין, יש לה מקור במקרא
והובא שם בגמרא בכתובות. בנחמיה (יא, א) מסופר שהחוזרים לא"י "הפילו גורלות להביא אחד מן העשרה לשבת
בירושלים עיר הקודש". פשוט שבמצוה מן התורה אין לחלק בין עשרה אחוזים מן העם לבין השאר. אלא, הרגישו
צורך לאומי שיהודים ישבו בירושלים החריבה, ולכן הפילו גורלות לקבוע את מי לחייב לעשות כן. מצאנו שיקול דומה
של "מצוה ותועלת לכל ישראל" לגבי "כותבין עליו אוננו אפילו בשבת", בחידושי הרמב"ן למסכת (שבת קל, ב)
ובשו"ת הריב"ש (סי' קא). הוא הדין, בלא קשר למצוה מן התורה, תקנו חכמים שהכל מעלין לא"י ולירושלים כי היה
צורך לאומי לאכלס אותן